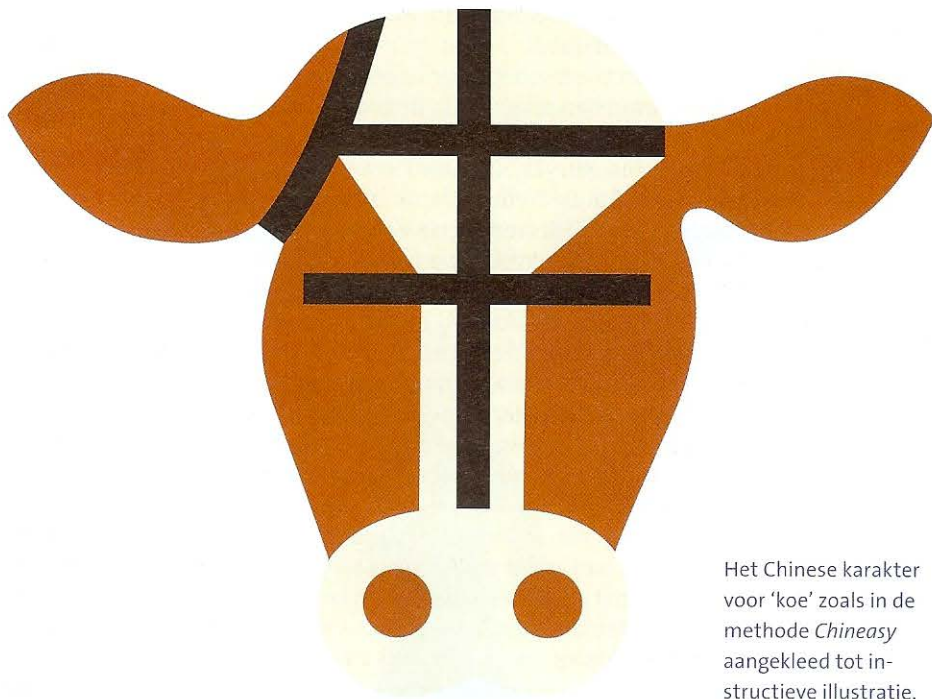

In mei verschijnt *Chineasy*, een methode bedoeld om het Chinese schrift makkelijk onder de knie te krijgen. De Taiwanese ondernemer ShaoLan bedacht de methode en won er een prestigieuze designprijs mee. Maar leer je er ook echt Chinees mee?

JAN ERIK GREZEL

Het Chinese karakter voor 'koe' zoals in de methode *Chineasy* aangekleed tot instructieve illustratie.

Kan Chinees zo simpel zijn?

Karakters leren schrijven met *Chineasy*

“Chinees leren was nog nooit zo makkelijk!” De reclameleuzen voor de nieuwe lesmethode *Chineasy* (spreek uit ‘tjainiezie’) beloven nogal wat.

Alsof een autofabrikant een bolide aanprijst die op lucht loopt. Fraai promotiemateriaal begeleidt de introductie van het lesboek. Daarin zien we een fotogenieke Chinese vrouw ontspannen op een tafeltje zitten, casual gekleed en met een stralende lach. Op de achtergrond een wand vol kleurige tekeningen als in een kleuterklas: een lieveheersbeestje, een vlam, de kop van een tijger – met strepen en boogjes die aan Chinese karakters doen denken. De dame op de voorgrond is de Londense duizendpoot ShaoLan, “ondernemer, computerfreak en dromer”, aldus de inleiding. En ook moeder van twee kinderen die zij graag Chinees wilde leren – de taal van haar jeugd. Voor hen bedacht ze *Chineasy*, waarvan in mei de Nederlandse versie verschijnt.

Nee, een lesmethode is nog nooit zo meesterlijk in de markt gezet. De naam is een vondst. *Chineasy* is een samenstelling van de Engelse woorden *Chinese* en *easy*. Het materiaal is oogstrelend (het

ontwerp werd bekroond met een ‘Wallpaper Design Award’), en de boodschap helder: Chinees is niet moeilijk. Dat wordt niet voor niets benadrukt. Want laten we wel wezen: Chinees leren is een heidens karwei. Zeker als je moedertaal weinig of geen verwantschap heeft met het Chinees.

Buitencategorie

Het Amerikaanse Foreign Service Institute, dat vermaard is om zijn taalcursussen, heeft berekend hóe moeilijk vreemde talen zijn voor moedertaalsprekers van het Engels. In een ranglijst staan Nederlands en Deens in de lichtste klasse. Voor die talen heb je als Amerikaan of Engelsman gemiddeld zo’n 600 uur nodig. Chinees behoort, met Koreaans en Japans, tot de buitencategorie. Zulke talen vereisen een investering van minstens 2200 uur.

Hoe komt dat? Het Chinees werpt voor niet-Chinezen een dubbele barrière op: de uitspraak en het schrift. Chinees is een toontaal. Een ‘woord’ als *huo* is pas een woord met betekenis als het op een specifieke toonhoogte of met een bepaalde stembuiging wordt uitgesproken, bijvoorbeeld ‘hoog’ of ‘dalend’.

Verander je de toon, dan zeg je een ander woord (zie het kader op deze bladzijde). Daarnaast is het schrift een huizenhoge hindernis. Ook wie geen 'letter' Chinees kent, weet dat het Chinees gebruikmaakt van karakters. Anders dan bij een alfabet, waar een teken (*z* of *o* of *n*) in principe naar een klank verwijst, staat een karakter voor een begrip ('zon'), dat gekoppeld wordt aan een bepaalde uitspraak. Het Chinees telt vele tienduizenden karakters. Wel maakt het schrift gebruik van zo'n tweehonderd 'radicalen' of bouwstenen die als basiscomponent voor karakters dienen en soms iets over de betekenis van een karakter zeggen. Voordat je enigszins bedreven bent in het ontcijferen van deze runen, ben je talloze uren studie verder. En waar moet je beginnen?

Karakters aankleden

Precies met dat probleem zat ShaoLan. Chinees is haar moedertaal, ze is opgegroeid in Taiwan. Sinds een jaar of tien woont ze in Londen. Daar probeerde ze haar kroost Chinees te leren lezen en schrijven. Het was een marteling, vertelt ze in *Chineasy*. Geen enkele bestaande methode vond ze boeiend genoeg. "Toen deed ik wat elke ondernemer zou doen: ik bedacht een eigen methode om Chinese karakters mee te leren lezen." Daarmee wil ze nu de Chinese taalmuur slechten die oost en west scheidt.

De kern van de methode is het idee om karakters aan te kleden en die voor te stellen als illustraties. Geen gedetailleerde tekeningen, maar rake schetsen, die doen denken aan het werk van Dick Bruna. In die tekeningen zijn de lijnen en rondingen van het karakter (of de bouwsteen) kunstig geïntegreerd (zie de voorbeelden op deze bladzijden).

In wezen gaat ShaoLan hiermee terug naar de basis van het schrift. Dat is, versimpeld voorgesteld, ontstaan uit tekeningetjes die verwezen naar werkelijke zaken. Maar die hebben zich in de loop van vele eeuwen zó ontwikkeld dat een verband tussen het karakter en wat het voorstelt ver te zoeken is. Het karakter voor 'zon' lijkt op een servieskast van Ikea, een 'mond' is een vierkant. ShaoLan en ontwerper Noma Bar tekenden in dat vierkant tanden, tong en huid. Zo zouden we de betekenis van dat karakter beter kunnen onthouden. Bovendien vertelt ShaoLan bij elk karakter een kort verhaaltje, vaak over de ontstaansgeschiedenis, bedoeld om de inprenting te ondersteunen. Soms is het iets persoonlijks. Bij *xiu* ('rust'): "Dit karakter is een combinatie van 'mens' en 'boom'. Ik onthoud het als 'een mens die uitrust tegen een boom'."

Cliché

De vraag is of het werkt. Bij ShaoLan thuis wel, maar geldt dat ook voor de willekeurige, volwassen koper van het boek die met *Chineasy* aan de slag gaat? Het is nog te vroeg om leerresultaten te meten. Sinologen in Leiden hebben al wel hun twijfels. Yinzhi Zhang, docent Chinese taalvaardigheid bij de afdeling Chinastudies van de Leidse universiteit: "Het wordt gepresenteerd als revolutionair, maar het is eigenlijk vrij cliché. Alle voorbeelden die ik gezien heb, bestonden dertig jaar geleden ook al. Bovendien bevat het materiaal fouten. De schrijfster laat

In wezen gaat *Chineasy* terug naar de basis van het schrift. Dat is, versimpeld voorgesteld, ontstaan uit tekeningetjes die verwezen naar werkelijke zaken.

in een presentatie op een conferentie het karakter voor 'vrouw' zien: beentjes kuis gekruist. Daarnaast staat het karakter voor twee vrouwen geprojecteerd: dat zou 'ruzie' betekenen. Maar dat karakter wordt tegenwoordig niet meer gebruikt. Als klap op de vuurpijl toont ShaoLan een karakter dat uit drie vrouwen bestaat: 'overspel'. Het is een sappig voorbeeld dat het goed doet bij het publiek, maar dat laatste karakter kom je alleen nog tegen in het traditionele schrift dat men in Taiwan en Hong Kong gebruikt."

De zwaarste kritiek van Zhang betreft de beperktheid van het materiaal. "Karakters leren is maar een onderdeel van de verwerving van het Chinees. Met deze methode leer je bijvoorbeeld niets over grammatica."

Toch heeft zij ook lof voor het ontwerp. "In al hun eenvoud zijn de tekeningen slim bedacht. Ze hebben niet voor niets die designprijs gewonnen. De tekeningen zijn net iets mooier en moderner dan bij andere methoden." Ze wijst op het karakter voor 'mens', de Griekse letter labda met x-benen. "Dat leert men meestal als eerste; het wordt als poppetje voorgesteld en dat ligt erg voor de hand. Maar in *Chineasy* zie je echt iemand lopen. Toch krijg ik de indruk dat het 'design om het design' is. Ik zou dit materiaal alleen gebruiken voor de laatste vijf minuten van de les."

Grabbelton

Haar collega en sinolinguïst Jeroen Wiedenhof: "*Chineasy* gaat voorbij aan de essentie van 'een taal leren': de koppeling tussen uitspraak en betekenis. Er wordt vrijwel niets aan de uitspraak gedaan." Dat is vreemd, want bij elk karakter hoort wel degelijk een specifieke uitspraak. "*Chineasy* koppelt schrift aan betekenis en dat ook nog vaak op een onjuiste manier."

Het Chinese karakter voor 'vrouw', aangekleed tot een vrouwenhoofd.

'Ruzie'

'Overspel'

'Mens'

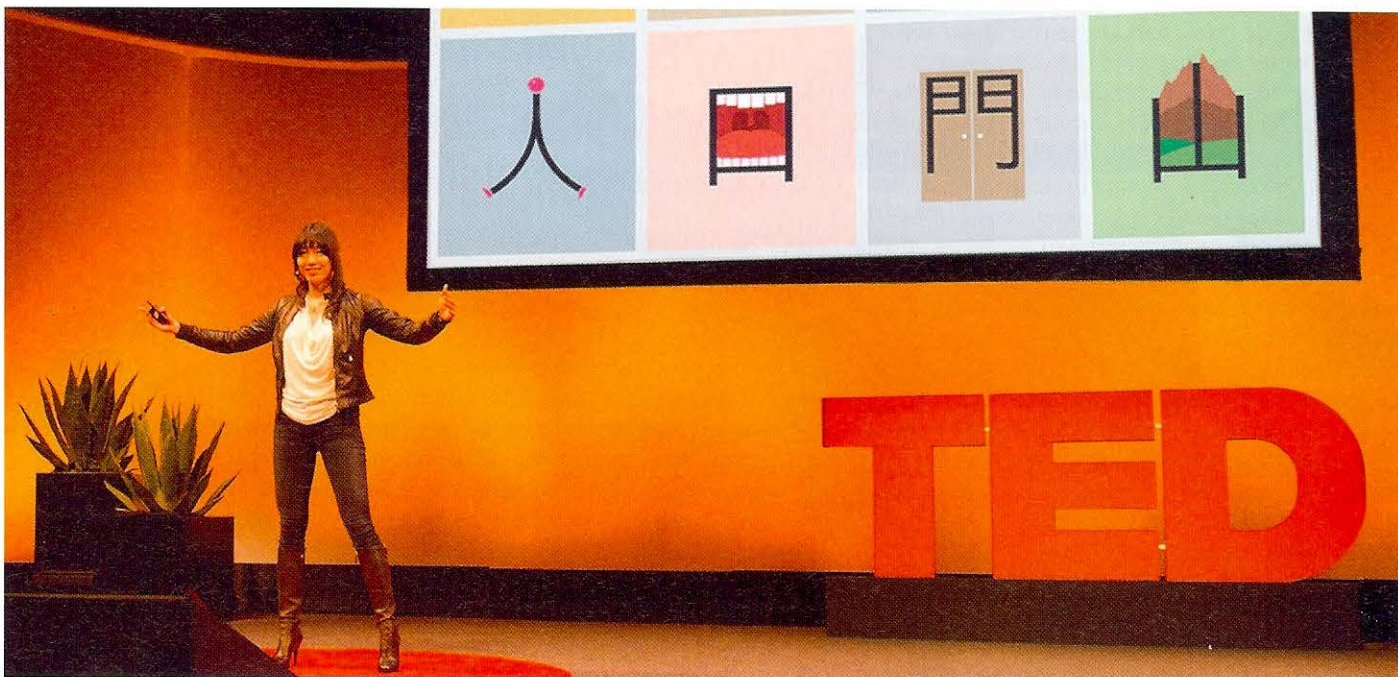

'Mond'

Waarom Chinees zo moeilijk is

Het Chinees lijkt voor veel mensen een onneembare vesting, niet alleen vanwege het schrift, maar ook door de uitspraak en de verstaanbaarheid. Toonhoogte en stembuiging zijn essentieel in het Chinees. Zo kun je met je stem hoog, laag, dalend, stijgend of neutraal spreken. Die manier waarop je iets uitsprekt, is betekenisonderscheidend. *Huo* kan, al naar gelang de toon, bijvoorbeeld 'vuur', 'groep' of 'kwaad' betekenen.

De leermethode *Chineasy* is bedoeld om het schrift te leren doorgronden – het beste doet nauwelijks aandacht aan de uitspraak. Via een bijbehorende site is wel de uitspraak van de getoonde radicalen en karakters te beluisteren.

ShaoLan licht tijdens een 'TED-lezing' haar methode *Chineasy* toe.

Wiedenhof weet waarover hij praat. Zelf schreef hij een grammatica van het Mandarijn, het Standaardchinees. In zijn boek gaat hij uitgebreid in op de geschiedenis en ontwikkeling van het Chinese schrift. “De grafische basis van veel Chinese karakters is in de nevelen der historie gehuld. Er zijn 3500 karakters voor het dagelijks gebruik; slechts een fractie daarvan is echt pictografisch. Maar *Chineasy* bekijkt karakters uitsluitend als pictogram, terwijl er in het huidige Chinees vaak geen verband is tussen schrijfwijze en betekenis. De schrijfster van *Chineasy* heeft overal wat vandaan gehaald dat in de methode paste. Het is een grabbelton.”

Ook als je die achtergrond niet kent, valt al snel op dat de methode een didactische lijn ontbeert. Doordat er lukraak elementen uit de taal geplukt zijn, leer je met *Chineasy* allerlei karakters die je niet direct bij de bakker of de slager nodig zult hebben, zoals die voor ‘galblaas’, ‘boktor’ en ‘gaspedaal’. ‘Brood’ kom je in *Chineasy* niet tegen. ‘Vlees’ wel overigens.

Ezelsbruggetjes

Een ander bezwaar betreft het wezen van het Chinese schrift. Wiedenhof: “De methode bestendigt de mythe dat elk karakter een woord is. Het zijn eerder morfemen – elementen met een eigen klank en een eigen betekenis. Zoals het Nederlandse morfeem *-baar*, dat ‘kan worden’ betekent. Dat heb je ook in het Chinees: *-baar* is een karakter, maar het komt niet als los woord voor. Soms verandert de betekenis als je een morfeem toch als woord gebruikt. Er is een karakter voor ‘maan’, dat alleen als woorddeel voorkomt in samenstellingen. Als het los gebruikt wordt, betekent het ‘maand’.”

Wiedenhof vindt dat *Chineasy* een vertekend beeld geeft van Chinees leren. “Het schrift blijft een struikelblok. Niet voor niets duurt de studie in Leiden geen vier, maar vijf jaar. Die extra tijd hebben studenten beslist nodig om ook het schrift goed onder de knie te krijgen.”

Afgezien van al die bezwaren is *Chineasy* toch een aanstekelijke kennismaking met het Chinees? De gebruiker leert op een speelse manier, via tekeningen en verhaaltjes, een paar honderd karakters en bouwstenen. Wiedenhof: “Natuurlijk, zulke beeldende toevoegingen zijn goed voor het geheugen. In China leren kinderen het ook zo. Er bestaan tal van verhaaltjes die niet kloppen, maar dat maakt niet uit. Het zijn ezelsbruggetjes en die werken altijd.” <

Zie ook de aanbieding op blz. 104

‘Een heleboel vrouw’

Chineasy veroverd de wereld en dat is vooral te danken aan de ondernemingslust van de bedenker, de Taiwanese ShaoLan, die al meer dan tien jaar in Londen woont. Begin mei komt ze naar Nederland om de introductie in ons land op te luisteren.

Bijzonder is dat ShaoLan prominent aanwezig is in het boek. De inleiding leest als een credo. “Met *Chineasy* wil ik de culturele kloof [tussen oost en west] dichten door de mystiek te ontrafelen van de Chinese taal die voor zo velen een barrière vormt.”

Door het hele boek heen vertelt ze bij de tekeningen korte verhaaltjes met soms een verrassende conclusie of onnavolgbare logica. Bij een samenstelling van karakters waarin ‘abrikoos’ en ‘bos’ voorkomen: “We vergeten vandaag nogal eens dat geneesmiddelen vroeger afkomstig waren uit de natuur en gemaakt waren van bijvoorbeeld fruit, kruiden en bladeren – abrikoos + bos = geneesmiddel = medische sector.” Ook levert de schrijfster commentaar, zoals bij *hebzucht*: “Dit karakter is een combinatie van ‘bos’ en ‘vrouw’. Het [karakter voor bos] betekent tevens ‘een heleboel’ of ‘veel’. ‘Een heleboel vrouw’ betekent dus ‘hebzucht’. Hoe negatief is dat!”